

Homenatge a Jaume Bofill i Bofill

Anna Jolonch i Josep M. Romero (coords.)

UNIVERSITAT DE BARCELONA

COL·LECCIÓ
HOMENATGES

35

Homenatge a Jaume Bofill i Bofill

Homenatge a Jaume Bofill i Bofill

Anna Jolonch i Josep M. Romero (coords.)

Universitat de Barcelona. Dades catalogàfiques

Homenatge a Jaume Bofill i Bofill. — (Collecció Homenatges ; 35)

Referències bibliogràfiques

ISBN 978-84-475-3511-8

I. Jolonch, Anna II. Romero Baró, José María III. Collecció: Homenatges
(Universitat de Barcelona) ; 35

1. Bofill i Bofill, Jaume, 1910-1965 2. Filòsofs 3. Catalunya 4. Homenatges

© PUBLICACIONS I EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA, 2011

Adolf Florensa, s/n; 08028 Barcelona; tel. 934 035 442; fax 934 035 446;

comercial.edicions@ub.edu; www.publicacions.ub.edu

© Dels autors, pels textos respectius, 2011

© Fotografies: Arxiu familiar Bofill Soliguer

Fotografia de la coberta: Jaume Bofill el 1928 [Photo-Studio Areñas]

ISBN: 978-84-475-3511-8

Dipòsit legal: B-15.819-2011

Impressió: Gráficas Rey, SL

És rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra.

Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per cap tipus de mitjà o sistema, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

Sumari

<i>Presentació</i> , de Josep M. Romero	9
<i>Pròleg</i> , de Pere Darder	11
 ROSER SOLIGUER, Jaume Bofill i Bofill (de 30-11-1910 a 20-10-1965)	15
ÀNGEL CASTIÑEIRA, De la identitat personal a la identitat nacional	23
PEDRO CEREZO GALÁN, La experiencia metafísica en Jaume Bofill	41
JOSEP M. ESQUIROL, Situació límit i metafísica de la sutura	61
EUDALDO FORMENT, Universidad y verdad. La propuesta de Jaume Bofill	73
PERE LLUÍS FONT, El trilema de les cosmovisions	87
FÈLIX MARTÍ, Evocacions per ara mateix	103
JOSEP M. QUINTANA CABANAS, Interpretació crítica de l'intel·lectualisme tomista, segons Jaume Bofill	113
FRANCISCA TOMAR ROMERO, Aproximación a la obra y pensamiento filosófico de Jaume Bofill	123
 <i>Àlbum fotogràfic</i>	147

Presentació

JOSEP M. ROMERO*

Tinc l'honor i el plaer de presentar aquesta miscel·lània amb motiu del centenari del naixement de Jaume Bofill i Bofill, que fou catedràtic de metafísica a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona i mestre dels qui, al seu torn, han estat també els meus mestres.

Com a professor d'aquesta disciplina a la mateixa Facultat, em sento en certa manera deutor del seu mestratge metafísic perquè, al meu entendre, l'ensenyament és sempre una tradició (*traditio*), és a dir, un lliurament, transmissió o donació de continguts que vénen d'antic i que passen d'unes generacions a unes altres amb la voluntat que siguin útils per a tots. En aquest sentit, entenc que Bofill va ser fidel a una antiga tradició que recull —principalment— les aportacions d'Aristòtil, sant Agustí i sant Tomàs d'Aquino pel que fa a la comprensió del món, de l'home i de Déu, tres dels grans problemes que ha d'intentar explicar tota metafísica entesa com a teoria última (i primera) d'aquestes realitats, a la recerca d'una visió conjunta o cosmovisió del tot existent. Voldria centrar-me ara, molt breument, en l'actualitat d'aquesta tradició i, per tant, en l'actualitat de l'obra de Jaume Bofill.

És un fet que en cada generació universitària es troben grups —més o menys nombrosos— de joves delerosos de bastir amb rigor i honestedat intel·lectual un sistema filosòfic propi, en què les referides tres qüestions (i les respostes corresponents) ocupin el primer

* Professor de filosofia de la Universitat de Barcelona.

lloc de la seva vida teòrica i que il·luminin la seva vida pràctica. Els autors abans referits, tan ben estudiats per Jaume Bofill com és sabut, faciliten en gran manera aquesta labor constructiva i proporcionen molts dels materials necessaris per a aquesta construcció. Perquè, no cal dir-ho, la clau d'una tradició rau tant en el contingut que es transmet com en la utilització o assimilació que en fan els qui la reben. A parer meu, aquest seria el vessant viu o actual d'una tradició, ja que cada generació l'ha de fer seva —assimilant-la i digerint-la— si realment se n'ha de nodrir. Aquesta tradició es converteix així en un vertader nodriment intel·lectual i espiritual.

Però, a més, és inevitable que, davant d'aquesta tradició milenària, els components de cada generació deixin de banda uns continguts per aprofitar-ne uns altres, seguint els seus gustos i preferències. És clar que triaran, seleccionaran, rebutjaran, descobriran..., però la seva recerca estarà sempre orientada en una direcció precisa i en un entorn ben delimitat, gràcies al mestre que ensenya (mos-tra) el lloc precís on es troben les preguntes que els preocupen i les respostes que els poden ser útils. No hauria d'estranyar-nos, doncs, que en aquesta recerca desinteressada per la veritat puguin conviure interessos molt diversos entre els diferents seguidors del mateix magisteri, ni ens hauria d'estranyar tampoc descobrir aquí —per posar un exemple molt significatiu d'aquest magisteri— una profunda unitat de pensament (no dualitat) entre sant Tomàs d'Aquino i sant Agustí pel que fa a la bondat de la creació sencera, ja que més enllà de la diversitat aparent de les coses, la cosmovisió que inclou Déu, l'home i el món esdevé de cop unificada per la solidesa del bé com a transcendental i com a fonament del ser.

Per tant, el magisteri de Jaume Bofill no es limita a l'aprofundiment de la referida tradició ni a la filosofia en general, sinó que arriba a la pedagogia, a la literatura, a la política..., i així ho palesen les col·laboracions aquí recollides.

Per concloure aquesta presentació, voldria agrair a la Fundació Jaume Bofill, al Departament de Filosofia Teòrica i Pràctica i a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona el suport que des del començament van donar a la iniciativa d'aquesta publicació, gràcies al qual l'han feta possible.

Pròleg

PERE DARDER*

Al llarg de la vida hi ha moments que són especialment rellevants. Són aquells en què hom considera que ha viscut intensament, se li han obert nous horitzons, s'ha descobert a si mateix i que han repercutit en la seva vida. Aquest és el cas dels anys que vaig estar en contacte amb Jaume Bofill. Els records que en conservo, sens dubte ja reflexionats en funció de tot el temps viscut, s'agrupen en tres moments.

El primer moment té lloc en el batxillerat, com a alumne seu de filosofia, a l'institut Milà i Fontanals de Barcelona. Les seves classes no deixaven ningú indiferent. Era una persona que, per sobre dels formalismes tradicionals, mostrava un interès apassionat per la matèria, i un nivell de reflexió viva i viscuda sobre les qüestions proposades, que no reflectia de cap manera el seguiment del manual sinó que convidava a pensar i a seguir el fil del discurs intel·lectual. Com és lògic, les reaccions dels alumnes van ser diverses segons la trajectòria de cadascun. Jo m'hi vaig sentir molt proper. D'entrada, pel meu interès per la dimensió religiosa de la temàtica tractada, atès que jo formava part del grup d'Acció Catòlica de l'institut. Però la possibilitat d'exercir les meves capacitats i de plantejar-me conceptes i situacions noves amb un marge de decisió, que el seu discurs oferia, em va motivar a implicar-me en el seguiment de les seves apor-

* Professor emèrit de la Universitat Autònoma de Barcelona i expresident del Consell Escolar de Catalunya.

tacions. Tant és així, que em vaig anar decantant cap a l'elecció de la carrera de Filosofia. Val a dir que també va exemplificar el fet viure amb total identificació la realitat catalana, i sense pessimisme malgrat el moment que vivíem. En això també era un professor diferent de la resta. Per primera vegada vaig percebre el que era el respecte del professor en relació amb els alumnes.

El segon moment ens situa ja a la universitat, també com a alumne, en aquest cas de la Secció de Filosofia. Mentre jo acabava el batxillerat i feia els estudis comuns de Filosofia i Lletres, Bofill va guanyar la càtedra de Metafísica de la Universitat de Barcelona. En aquest període, el mestratge de Bofill va molt més enllà de les seves classes universitàries. D'una manera progressiva em va introduir en activitats de la seva càtedra. Recordo la participació en una setmana de reflexió filosòfica amb una desena de professors de metafísica, diverses sessions de dissabtes a la tarda entre ell i jo per llegir i comentar textos de sant Tomàs, algunes visites a Viladrau, la incorporació a la càtedra i a les tasques de la revista *Convivium*, un cop acabada la carrera. La riquesa de records d'aquest moment és extensa i està vinculada a diferents aspectes. La seva presència activa, exigent i estimulante marca tot el període. Els fets citats més amunt en són una bona mostra. Cal destacar l'actitud personal d'acollida com a oferiment d'oportunitats, com a impuls generós i pacient al desenvolupament i l'aprenentatge de l'alumne. Quant a l'exigència, era el fruit de la seva dedicació i del seu interès, més que de les demandes explícites del professor, que Bofill no feia servir. L'estímul sorgia espontàniament del rigor del discurs i de la passió que acompanyava sempre el seu pensament.

Destacaré, de manera esquemàtica, el més rellevant pel que fa al coneixement. En l'aposta per matisar i rebatre la designació de la doctrina de sant Tomàs com a eminentment intel·lectualista, Bofill destacava que no es tenia en compte la dimensió afectiva de l'home, ni la referència a l'ésser individual presents i bàsics en l'aportació de l'autor. Per a mi, aquesta dimensió es relacionava amb la lectura i el comentari dels místics sant Joan i santa Teresa que fèiem un grup de companys en el que ara podríem descriure com una xarxa. De fet, l'interès pel tema m'acompanyarà fins a l'actual preocupació per les

emocions. També em va acostar al tractament tradició-modernitat com un diàleg constructiu en la línia de l'enriquiment mutu per damunt de les negacions precipitades. I encara voldria destacar breument dues qüestions més: vaig aprofundir i viure la dedicació i el respecte a l'alumne per part del professor, i vaig sorprendre'm de l'interès extraordinari de Bofill per les realitats pròximes, la valoració del menjar i el coneixement de la natura, en estades que la meua dona i jo vam fer a la casa de Viladrau. Tot plegat em va portar a estimar les persones, les coses i l'entorn.

Inicia el tercer moment la proposta d'encarregar-me de la preparació per a l'ingrés de batxillerat d'un grup reduït d'alumnes de famílies vinculades al centre Schola Cordis Iesu, dirigit pel pare Orlandis i del qual formava part Bofill.

Jo tenia un coneixement «des de fora» de les escoles, era el responsable de centres educatius de l'òrgan rector dels joves d'Acció Catòlica de Barcelona. Visitava escoles i em relacionava amb professors i alumnes. Em va fer il·lusió l'oferiment i vaig acceptar. D'aquí va sorgir després la idea de crear una escola —que actualment és una escola-institut públic— que contribuís a renovar el panorama escolar a partir de la tradició catalana de l'inici de segle i de la República i dels avenços internacionals.

Jaume Bofill va ser present en tot el procés: des de la seva presència afectuosa i discreta, sempre disponible i estimulante, a una intervenció decisiva en la legalització de l'embrió d'escola. Les seves aportacions sobre el rigor en el coneixement i l'ajut al pensament de l'alumne, la manera d'ensenyar fent referència a la realitat i a l'activitat del noi, el coneixement de la natura, la importància de la relació professor-alumne, la necessitat de conèixer la nostra tradició i d'estar obert a les noves descobertes i el contacte amb professors experimentats i altres professionals que poden obrir nous horitzons són algunes de les qüestions que recordo amb agraïment.

Fer un balanç ràpid i breu de les aportacions rebudes té molts inconvenients. Sobretot si pensem que una relació continuada engendra processos d'assimilació habituals a vegades poc perceptibles entre les persones que hi participen. M'he esforçat a concretar els diferents aspectes. Els elements destacats, sense cap mena de dubte,

tenen una influència sobre el conjunt de la persona, sobre l'estil de la pròpia vida.

Agraeixo a Roser Soliguer i a la seva família la possibilitat de participar en la celebració del centenari de Jaume Bofill. Tots saben molt bé el meu desig de deixar constància del temps que vaig compartir amb ell i de la relació que vaig tenir-hi, i de la significació que li atorgo.